3/1993

ВІСНИК

Видання КІУСу

ВІСНИК

Осінь 1993 року, число 3

Періодичне видання
Канадського інституту українських студій

Редактор: Галина Клід
Художник: Володимир Таран (Київ)
Комп´ютерний макет: Петро Матілайнен

Матеріяли цього числа підготовлені редактором.

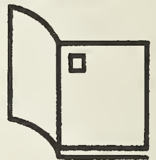
На першій сторінці обкладинки: вітальна листівка «Колядування» (худ. В. Таран, Київ); © 1994 Phoenix Art.

VISNYK is a Ukrainian language publication of the Canadian Institute of Ukrainian Studies, University of Alberta. We dedicate it to our donors and sponsors, honoring their efforts in developing Ukrainian and Ukrainian-Canadian studies. Your letters and comments are welcome. Please write to the editor:

Halyna Klid, *Visnyk* Editor
Canadian Institute of Ukrainian Studies
352 Athabasca Hall, University of Alberta
Edmonton, Alberta T6G 2E8 CANADA

TEL: (403) 492-2972 FAX: (403) 492-4967

Слово редактора

«Ой устань, устань, господареньку,
Побуди свою всю челядоньку.
Ой най же она раненько встає,
Світлі світлоньки позамітає,
Тисові столи позастилає,
Пшеничним хлібом позакладає.
Бо прийдуть до вас врічні гостеньки,
Врічні гостеньки — колядниченьки».

Ось так, а може й інакше, співатимуть Вам, дорогі друзі, гурти колядників під вікнами. Незабаром починається цикл зимових обрядових свят, і за українськими предковічними звичаями господарі дому та їхні діти віншуються в цей час величальними піснями — колядками й щедрівками, в яких оспівуються здоров'я, заможність і щедрість господаря, ошатність, майстерність і розум господині, врода й працьовитість дочки, мужність сина. Народ наш вірить в магічну силу слова, тому повторювання слів-заклинань (як «Щедрий вечір, добрий вечір, добрим людям на здоров'я!») та ритуальність певних дій колядників чи щедрівників покликані сприяти добробутові тієї чи іншої родини, рясному врожаєві на полі, в городі та в саду, значному приплодові домашніх тварин. Кожна колядка або щедрівка, як і молитва, котру Ви промовляєте з глибокою й щирою вірою, несуть в собі й елемент святости, набирають сили оберегів, і тому, якщо Вам цього року співалось-колядувалось, то, за повір'ям, невидиме чарівне коло постане навколо всієї Вашої господи, захищаючи і Вас, і всю Вашу родину та все добро від хвороб, нещасть і всього злого на протязі цілого року.

Можливо, що до Вашої хати завітає й Коза. Не дивуйтеся, й гарненько привітайте її, обдаруйте гостинно колядою, бо ж, як співається в одній з колядок, «де коза ходить, там жито родить, де не буває, там вилягає». З давніх-давен українці вважали козу дуже хитрою й розумною, тому звичай «водити Козу» мав магічно-релігійне значення в циклі різдвяно-новорічних святкувань, бо вважалось, що там, де ступала Коза, прийде добробут в оселю та щастя в родину.

За підготовкою до свят та нетерпеливою метушнею в пошуках подарунків одне одному не забуваймо про те, що не грішми й не об'ємністю святкових пакунків вимірюється наша повага, вдячність та любов одне до одного. Для багатьох найкращим дарунком є добре слово, прихильна увага й лагідний усміх. Не забуваймо віддати шану нашим батькам, котрим ми завдячуємо своїм життям. Провідаймо немічних стареньких, які самотньо вікують у будинках опіки, бо ж і байдужість, і черствість душі гріхом закарбовується на нашій життєвій дорозі. Допоможімо, чим можемо, тривожній долі нашої України. Подаймо щиросердно гріш тому, для кого він є найбільш потрібен сьогодні. Бо ж і про неправду, злі вчинки або кривду роздумується і суворо судиться нашим народом в одній із старовинних колядок:

«Лиш одну душу не випускати,
Що зневажає отца і мати,
Що зневажала, словом вкорила,
Словом вкорила, судом судила.
Ще другу душу та й не пускати,
Що не приймала бідного в хату,
Що не приймала, не приоділа,
Нікому добра не приобріла».

І нехай же радість світлоносного Різдва Христового та веселощі Нового Року не затьмаряться жодними прикрощами чи лихом.

З Різдвом Святим та Новим Роком вітаю Вас!

Щиро Ваша, Галина Кмд.

Сторінка мецената

До відома наших меценатів.
Подаючи суму капіталу, що нараховує зараз певний фонд чи фундація, ми звертаємо Вашу увагу на те, що це є та цифра, яку складає ОСНОВНИЙ капітал, тобто, та недоторкана сума, яка і дозволяє фондові бути ВІЧНИМ. До неї можна лише додавати пожертви. КІУС має право використовувати з цього капіталу виключно відсотки. Отож, щоб з відсотків того чи іншого фонду набігла якась сума на певний проєкт чи на стипендію, часом потрібно чекати кілька років. Цим пояснюється те, що не всі фонди використовуються щороку.

Всі дані — за станом на 1 вересня 1993 року.

Перелік фондів подано за роком заснування.

Вічний фонд імени родини Лева Криси

Засновано в грудні 1981 року. Нараховує 32,682.23 долярів. Засновник: пан Лев Криса (Едмонтон, Альберта).

Дохід з Фонду розрахований на виділення стипендій для студентів, що здобувають ступінь бакаляра з україністики та українсько-канадських студій.

У 1993—94 академічному році (а. р.) стипендію було виділено Оксані Мариняк (Відділ прикладних мистецтва й науки Коледжу ім. Сенфорда Флемінґа, Торонто).

Архівний вічний фонд імени Стефанії Букачевської-Пастушенко

Засновано в 1985 році. Нараховує 300,000.00 долярів. Засновниця: пані Стефанія Букачевська-Пастушенко (Вестон, Онтаріо).

Дохід Фонду має оплачувати архівні дослідження, впорядкування та каталогізування існуючих збірок і видання довідників.

На 1993—94 а. р. дослідчі дотації отримали:

Ярослав Дашкевич (Український археографічний інститут, Львів) — для підготовки каталога архівних зібрань Наукового товариства ім. Шевченка, які зберігаються у Варшавській Національній бібліотеці;

Олександер Сидоренко, незалежний вчений у ділянці української історії та бібліографії — «Україномовна преса в Росії на початку XX століття».

Вічний фонд КІУСу

Заснований у вересні 1986 року зі спадщини покійного пана Джорджа Деби (Ванкувер, БК), покійної пані Катерини Миськів (Едмонтон, Альберта) і з пожертв приватних осіб та установ Канади і США. Нараховує 213,565.35 долярів.

Дохід Фонду призначений на фінансування різних проєктів Інституту.

Фонд українських студій імени Володимира й Дарії Кубійовичів

Засновано за заповітом зі спадщини покійного професора В. Кубійовича в листопаді 1986 року. Нараховує 428,048.05 долярів. Виконавці заповіту: панове Євген Борис, Богдан Бігус, Омелян Тарнавський.

Дохід з Фонду використовується на проєкти україномовної «Енциклопедії українознавства» та англомовної «Encyclopedia of Ukraine».

Завдяки фінансовій допомозі з Фонду Кубійовичів у 1993 році появилось в світ видання Наукового товариства ім. Т. Шевченка (Сарсель, Франція) «Історичний атляс України» німецькою мовою, опрацьований професором В. Кубійовичем у 1941 р. на основі «Атлясу України й сумежних країв» (1937).

Супроводжує атляс пояснювальний том українською та англійською мовами. Передмову до цього вартісного видання написав професор Аркадій Жуковський, голова НТШ у Сарселі.

Вічний фонд імени Марусі Онищук та Іванка Харука

Засновано в грудні 1986 року. Нараховує 55,000.00 долярів. Засновник: анонімний добродій з Едмонтона (Альберта).

Кошти цього Фонду, на підставі угоди з КІУСом, направлені на розбудову українознавчих студій у Бразілії. Дохід йде на виділення стипендій студентам з україністики та дослідчих дотацій науковцям, що працюють у цій ділянці. Окрім того, Фонд виплачує також стипендії студентам з міста Івано-Франківськ (Україна).

Фонд Клюбу українських професіоналістів та підприємців Едмонтона Методичний кабінет української мови при КІУСі

Розпочав свою діяльність у 1987 році завдяки дарові Клюбу українських професіоналістів та підприємців Едмонтона. Нараховує 600,000.00 долярів.

Дохід з основного капіталу використовується на розробку, видання й впровадження програм «Нова» для двомовних шкіл.

Вічний фонд імени Михайла й Дарії Ковальських

Засновано в грудні 1987 року. Нараховує 300,000.00 долярів. Засновники: панство Михайло й Дарія Ковальські (Вестон, Онтаріо).

Щорічні відсотки Фонду мають оплачувати дослідчі дотації та стипендії, а також використовуватимуться на покриття коштів наукових видань.

У 1993—94 а. р. дослідчі дотації отримали:

Богдан Гарасимів (Відділ політичних наук, Калгарський університет) — для дослідження новоствореної післякомуністичної системи в Україні;

Олександр Грушевський (Центр етнополітичних та реґіональних досліджень, Росія) — на проєкт «Росіяни в Україні. Конфлікт чи інтеграція?»;

Тарас Кузьо (Міжнародній інститут стратегічних досліджень, Лондон, Англія) — на проєкт «Politics and Society in Ukraine, 1985-93»;

Галина Киван (Інститут історичних досліджень, Львівський університет) — для перекладу наступних монографій: John-Paul Himka, *Galician Villagers and the Ukrainian National Movement*; Ernest Gellner, *Nations and Nationalism*; M. Hroch, *Social Preconditions of National Revival*; John Armstrong, *Ukrainian Nationalism*; Bohdan Krawchenko, *Social Change and National Consciousness in Twentieth Century Ukraine*, а також — на підготовку словника українських еквівалентів англійських термінів з історичних праць;

Іван Рябошапка (Факультет іноземних мов та літератур, Букарештський університет) — на проєкт «Зимові обряди серед румунських українців»;

Анатоль Романюк (Статистичне бюро Канади і Відділ соціології Альбертського університету) — для дослідження демографії в Україні.

Фонд сприяння академічним зв'язкам з Україною

Засновано в 1988 році. Нараховує 34,090.86 долярів. Засновники: приватні особи та установи Канади.

Кошти Фонду мають покривати придбання техніки для українських установ в обмін на стипендії канадським ученим та студентам.

Вічний фонд імени Петра Чорного

Засновано за заповітом зі спадщини покійного пана Петра Чорного (1911-1987) з Торонта (Онтаріо) у червні 1988 року. Нараховує 30,000.00 долярів.

Кошти Фонду спрямовані на покриття витрат англомовної «Encyclopedia of Ukraine». По закінченні проєкту доходи будуть оплачувати дослідчі дотації або стипендії науковцям з України.

Вічний фонд клюбу «Козбилд»

Створено в червні 1988 року. Нараховує 105,546.00 долярів. Засновник: приватний клюб капіталовкладень з Торонта (Онтаріо).

Дохід Фонду спрямовується на видавництво наукових українознавчих праць. У 1988 р. було виділено фінансову допомогу для видавництва праці Ореста Субтельного «Ukraine. A History»; у 1990 р. — для антології нової української поезії «Вісімдесятники»; у 1992 р. — на опублікування книжки Б. Кордана та М. Мельницького «In the Shadow of the Rockies».

Вічний фонд імени Петра Яцика Центр досліджень історії України імени Петра Яцика

Засновано в червні 1988 року. Нараховує 3,000,000.00 долярів. Засновник: пан Петро Яцик (Міссісаґа, Онтаріо).

Дохід з основного капіталу призначений на підтримку діяльности Центру досліджень історії України ім. П. Яцика, головним проєктом якого є англійський переклад 10 томів фундаментальної праці Михайла Грушевського «Історія України-Руси». Окрім того, щороку виділяються стипендії та дослідчі дотації науковцям-українознавцям.

У 1993—94 а. р. дослідчі дотації отримали:

Міхаіл Дмітрієв (Центр українських та білоруських досліджень, Московський університет) — на публікацію першого числа журналу «Ukrainica et Belorussica»;

Ярослав Грицак (Інститут історичних досліджень Львівського університету) — для підготовки дослідження складу українських патріотів, відповідно до соціяльного стану в Галичині при кінці XIX і на початку XX століть;

Петро Сас (Інститут історії АН України, Київ) — на дослідження соціополітичної думки в Україні від середини XYI ст. до першої третини XYII ст.; для роботи в польських архівах;

Володимир Сергійчук (Факультет історії Київського університету) — для дослідницької подорожі до Мюнхена вивчати еміґраційну історіографію.

Вічний фонд імени Анни й Нікандра Буковських

Засновано 1988 року. Нараховує 65,400.00 долярів. Засновники: панство Анна й Нікандер Буковські (Саскатун, Саскачеван).

Цей Фонд має завдання підтримувати досліди й наукові видання з україністики та українсько-канадських студій.

Вічний фонд імени родини Стасюків

Засновано в липні 1988 року на основі заповіту покійної пані Євдокії Стасюк (1895-1987) з Торонта (Онтаріо). Нараховує 1,496,495.61 долярів. Виконавець заповіту: пан Євген Борис.

Дохід з цього Фонду оплачує видавничу програму КІУСу та, частково, діяльність Програми вивчення сучасної України імени Стасюків.

У 1993 р., завдяки цілковитому фінансуванню з Фонду ім. Стасюків, у Видавництві КІУСу появився у світ атляс українців східної діяспори: «Ukrainians of the Eastern Diaspora: An Atlas». Автори — науковці з України В. Наулко, Р. Сосса, І. Винниченко. Переклад на англійську мову здійснено співробітниками КІУСу.

Меморіяльний фонд імени Нестора й Зеновії Саломонів

Засновано в грудні 1988 року. Нараховує 25,000.00 долярів. Засновники: панство Василь і Галина Саломони (Торонто, Онтаріо).

Дохід з Фонду використовуватиметься на досліди в ділянці української мови та літератури, а також на проєкти Методичного кабінету української мови при КІУСі.

У 1993—94 а. р. спільну, разом з Фондом імени Олега Зуєвського, дотацію виділено Марині Комоловій (Саскачеванський університет, порівняльна література) — на проєкт «Contemporary Ukrainian and Irish Women's Poetry in Post-Colonial Perspective».

Вічний фонд імени родини Юхименків

Засновано в січні 1989 року. Нараховує 5,000.00 долярів. Засновник: пан Іван Юхименко (Ізлінґтон, Онтаріо).

Дохід з Фонду розрахований на виділення дослідчих дотацій науковцям у ділянці української історії (з наданням переваги проєктам з XIX та XX століть).

У 1993—94 а. р. дослідчу дотацію отримав Ігор Винниченко (Факультет географії Київського університету) — на проєкт «Українці в державах колишнього СРСР: історико-географічний аспект», для архівних досліджень та підготовку карт і таблиць, які б показували вимушену і невимушену українську міґрацію та поселення.

Вічний фонд імени Кулагиних

Засновано в травні 1989 року. Нараховує 12,000.00 долярів. Засновники: родина А. й Г. Кулагиних (Сардіс, БК).

Кошти Фонду мають оплачувати зі щорічних відсотків дослідчі дотації та стипендії молодим і зрілим науковцям, які вивчають українське право в усіх його аспектах.

У 1993—94 а. р. дослідча дотація була виділена Василеві Інкіну (Інститут історичних досліджень Львівського університету) — на проєкт «Сільське суспільство українських Карпат XYI—XYII ст.»

Вічний фонд імени Дмитра Степовика

Засновано в травні 1989 року. Нараховує 4,000.00 долярів. Засновник: анонімний добродій з Едмонтона (Альберта).

Кошти Фонду спрямовані на дослідження й видавництво праць з історії українського мистецтва.

У 1993—94 а. р. дотацію було виділено Олені Джеджорі (Відділ археології Інституту українознавства АН України, Львів) — для архівних досліджень у Польщі по вивченню історичної топографії Галичини та становлення міст.

Меморіяльний фонд імени Олени Даркович

Заснований у липні 1989 року. Нараховує 97,600.00 долярів. Розпочав своє функціонування у 1992—93 а. р. Засновник: д-р Влас Даркович (Едмонтон, Альберта).

Дохід з Фонду використовуватиметься на докторські стипендії аспірантам, що пишуть дисертації з педагогіки, історії, права, гуманітарних і суспільних наук, жіночих студій та бібліотекарства.

У 1993—94 а. р. докторську стипендію було виділено Марусі Кавеській (Відділ слов'янських і східньоевропейських студій Альбертського ун-ту, слов'янська лінґвістика) для підготовки дисертації на тему: «The Pairing of Verbs in Ukrainian: A Study of Meaning, Form and Function».

Вічний фонд імени доктора Івана та доктора Мирослави Іванцівих

Засновано в серпні 1989 року. Нараховує 116,265.00 долярів. Засновниця: д-р Мирослава Іванців (Елмвуд-Парк, Іллінойс, США).

Фонд має завдання оплачувати зі щорічного відсотку науковий обмін з установами України.

У 1992—93 а. р. стипендія була виділена Йоркському університетові (Онтаріо), щоб уможливити чотирьох-п'ятимісячне навчання у цьому закладі Марини Кравець з Дніпропетровського університету, яка спеціалізується у ділянці українсько-кримських відносин XУII ст.

Вічний фонд імени Марусі й Михайла Дорошів

Засновано в листопаді 1989 року. Нараховує 100,000.00 долярів. Засновник: пан Михайло Дорош (Торонто, Онтаріо).

Фонд має оплачувати стипендії аспірантам, які здобувають звання маґістра у ділянці українських чи українсько-канадських студій.

У 1993—94 а. р. маґістерські стипендії були виділені:

Наталії Михайлишиній (Відділ міжнародніх справ, Карлтонський університет) для опрацювання теми: «Conditions for Security Regime Development in Post-Cold War Interactions: Russia and Ukraine»;

Наталії Шостак (Відділ слов'янських і східньоевропейських студій Альбертського ун-ту) для опрацювання теми: «Symbolic Dimensions of Folk Dwelling in Ukraine: A Case Study».

Вічний фонд імени Олега Зуєвського

Засновано в грудні 1989 року. Нараховує 7,000.00 долярів. Засновник: д-р Олег Зуєвський (Едмонтон, Альберта).

Дохід з Фонду розрахований на покриття коштів видання літературознавчих праць авторів, які живуть поза межами України.

У 1993—94 а. р. спільну, разом з Фондом імени Н. й З. Саламонів, дотацію виділено Марині Комоловій (Саскачеванський університет, порівняльна література) — на проєкт «Voicing the Silence: Contemporary Ukrainian and Irish Women's Poetry in Post-Colonial Perspective».

Вічний фонд імени Петра та Іванни Стельмахів

Засновано в січні 1990 року. Нараховує 50,000.00 долярів. Засновники: панство Петро та Іванна Стельмахи (Міссісаґа, Онтаріо)

Фонд виділяв щорічну стипендію в сумі 3,000 дол. науковцеві з України, що працює в ділянці суспільних та гуманітарних наук, для студій на Заході терміном до трьох місяців. З 1993 року Фонд фінансує спільні проєкти з Львівським університетом, і в першу чергу, — з новоствореним Інститутом історичних досліджень при цьому університеті.

Вічний фонд імени Таборовських

Засновано в квітні 1990 року. Нараховує 20,500.00 долярів. Засновники: панство Тимофій та Євгенія Таборовські (Торонто, Онтаріо).

Кошти Фонду мають оплачувати публікацію наукових видань та дослідчі дотації молодим і зрілим вченим, які вивчають будь-яке питання українських чи українсько-канадських студій.

Фундація розвитку науки в Україні

Започаткована в травні 1990 року. Нараховує 176,950.00 долярів. Засновники: пан Іван Коляска (Суррі, Б.К.), панство Петро й Павліна Кіндрачуки (Вернон, Б.К.), панство Василь та Юстина Федейки (Келовна, Б.К.) та українська громада Канади.

Фонди цієї Фундації мають оплачувати заохочувальні стипендії молодим та зрілим науковцям України для їхніх студій на Заході.

У 1993—94 а. р. заохочувальна стипендія виділена Ярославові Глинському (Інститут прикладної математики АН України, Львів) для вивчення методів викладання комп'ютерної науки в Канаді.

Вічний фонд імени Василя Кравченка

Засновано в лютому 1991 року. Нараховує 10,000.00 долярів. Засновник: д-р Василь Кравченко (Ганновер, Німеччина).

Доходи зі щорічних відсотків мають оплачувати стипендії й дотації для молодих та зрілих українознавців.

Меморіяльний фонд імени Нестора Печенюка

Засновано в грудні 1991 року. Нараховує 19,000.00 долярів. Засновниці: пані Ярослава і Соня Печенюк (Садбурі, Онтаріо).

Фонд має оплачувати зі щорічних відсотків дослідчі дотації як початкуючим, так і зрілим науковцям з україністики та українсько-канадських студій.

Меморіяльний фонд імени Володимира Дилинського

Засновано в січні 1992 року. Нараховує 10,000.00 долярів. Засновник: пан Мирон Дилинський (Скарборо, Онтаріо).

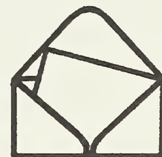
Дохід з Фонду розрахований на оплату програм наукових обмінів з правничим факультетом Львівського університету.

Меморіяльний фонд імени Миколи Кліда

Заснований в грудні 1992 року. Нараховує 5,200.00 долярів. Засновники: пані Марія Дякуник (Кітченер, Онтаріо) та її троє дітей — д-р Богдан Клід (Едмонтон, Альберта), пан Мирослав Клід (Торонто, Онтаріо), пані Маруся Задарко (Кітченер, Онтаріо).

Дохід з Фонду направлений на виділення стипендій та дослідчих дотацій науковцям у ділянці українознавчих студій.

З листів до редактора

Отримав від Вас ч. 2 «Вісника»., за котрого щиро дякую. Безперечно, сам «Вісник» дуже професійно зроблений, статті надзвичайно цікаві, «Слово редактора» дуже добре опрацьовано, новинки ніяк не перестаріли...

Пан Степан Чорній (Торонто, Онтаріо)

...«Вісник», направду, є чимось новим для нас і є гарно опрацьований, так що ми відзначуємо Вашу працю.

Пан Михайло Дорош (Торонто, Онтаріо)

Із зацікавленістю дізнався, що Канадський інститут українських студій Альбертського університету почав видавати «Вісник КІУСу». Хочу Вас повідомити, що я цікавлюсь науковим життям українознавчих наукових інституцій в зарубіжжі, в тому числі і в Канаді. Як вчений-політолог, я бажаю отримувати систематично видання «Вісника КІУСу».

Володимир Воєводін, доцент політології Кіровоградського педінституту (Україна)

...Ми довідалися про ту поважну працю, яку проводить Ваша, пані Галино, редакція щодо пошуку цікавих, достовірних фактів з минулого України. Це є Вашим коштовним внеском у справу згуртування українства і в побудові вільної, суверенної України.

Рада у справах релігії при Кабінеті міністрів України бажає Вам особисто, пані Галино, а також Вашій редакції творчих злетів і цікавих знахідок.

Арсен Зінченко, голова Ради у справах релігії

Гарячий мікрофон

У статті «Great Decline in Ukrainian Language» (*The Edmonton Journal*, September 16, 1992) професор соціології Альбертського університету Ка́роль Кроткі сказав: «Українці вже перевалили гору. Ті, котрі ще розмовляють [українською мовою], скоро зійдуть зі сцени. Вони не будуть мати мо́лоді, яка б наслідувала їх». Підставою для такого висновку професора Кроткі є наслідки перепису населення 1991 р., котрий засвідчує, що лише три відсотки молоді розмовляє українською мовою (порівняно до 45% людей старшого віку). «Спад був таким значним, що вперше в історії Канади кількість україномовних людей є меншою, ніж кількість тих, хто розмовляє польською». Відсоток людей, котрі заявляли, що українська мова є їхньою рідною мовою, йде по низхідній: від 93% у 1931 р. до 40% у 1991 р. За даними перепису в Канаді є 288,260 дітей українського походження, з них 31,310 (9%) — це діти, обоє батьки котрих українці, а 256,950 (91%) — від змішаних подружжів.

Що ж робити, щоб зберегти свою ідентичність, не розчинитись у багатокультурному розмаїтті Канади? Відповідь лише одна: дати нашим дітям двомовну освіту. Про це сьогодні й ведеться мова як серед української громади, так і в Міністерстві освіти Альберти. Значну роботу з цього питання проводить Методичний кабінет української мови при Альбертському університеті (МКУМ), який постійно висловлює стурбованість та занепокоєння сьогоднішнім станом української мови в Канаді.

Один з головних пунктів завдань Канадського інституту українських студій (КІУС) при Альбертському університеті, що був занесений у його статут з часу створення інституту у червні 1976 р., визначав конкретну мету: служити ресурсовим центром для англійсько-української освіти та для розробки й покращення двомовних програм. Ці кілька слів заклали підвалини для педагогічного центру, вплив роботи якого помітний не тільки в Альберті, але й на міжнародньому рівні.

Очолюваний спершу Оленкою Білаш, котра вже в ті роки розпочала розробку українських двомовних програм, Педагогічний кабінет української мови (як він тоді називався) досліджував наслідки перших років впровадження двомовної програми в школах Альберти, збирав матеріяли для своєї бібліотеки та відео- і фонотеки, допомагав вчителям розвивати їхні професійні навики. У 1987—89 рр. координатором кабінету була Ганя Біско, а з 1990 р. його роботу очолила Маруся Петришин.

У 1987 р. Клюб українських професіоналістів і підприємців Едмонтона, виділивши з продажу попередньої серії книжок «Тут і Там» 200 тисяч долярів (примножених альбертським урядом у відношенні два до одного) створив Вічний фонд, прибуток з якого мав на меті оплачувати видавничу програму МКУМу. Ці кошти уможливили пожвавлення роботи кабінету, зокрема, його працю над розробкою і публікацією підручників для української двомовної програми, кооперування з різними інституціями щодо вишколу вчителів, досліджування питання двомовного навчання, утримування і поповнення бібліотеки книжок та збірки звукозорових матеріялів, підтримування зв'язку з громадою у справі освіти в українській мові.

Досягненням МКУМу є розроблена д-ром Оленкою Білаш програма двомовного навчання «Но́ва» — унікальна серія навчально-методичних матеріялів для засвоєння української як другої мови. Розрахована на дітей від дошкільного віку до шостої кляси, «Но́ва» випробовувалась в Альберті в 1987—88 рр., після чого її було прийнято як базову для двомовного навчання в школах провінції. Тепер нею послуговуються також у Манітобі, Саскачевані та Онтаріо. З тих пір, нова методика навчання української мови як другої мови знайшла свій шлях до шкіл США, Бразилії, Австралії, Польщі, Словаччини, Франції, Литви та Росії. Про наслідок цієї роботи на Заході Канади недвозначно говорить статистика: кількість дітей, які навчались у 1991—92 році в двомовній українській програмі в Альберті — 1,800 (порівняно до 645 учнів, які за переписом 1991 р. походили з родин, де мовою спілкування була українська); у Манітобі — 1,000 (відповідно до 645 учнів); у Саскачевані — 700 (відповідно до 345). В Онтаріо спостерігалась зворотня картина: 2,000 дітей вивчали українську в школах, тоді як кількість україномовних дітей за переписом була 2,380.

Сьогодні в розмові з редактором «Вісника» Галиною Клід директор МКУМу Маруся Петришин ділиться своїми думками про роботу кабінету та його пляни.

— Якщо зробити короткий éкскурс в історію двомовного шкільництва в Західній Канаді, то коли воно бере свій початок?

— Двомовне шкільництво бере свій початок в Альберті з 1971 р., коли провінційний уряд дозволив навчання в українській мові до половини шкільного дня. Вже 1974 року були створені перші двомовні, українсько-англійські кляси в Альберті. Пізніше, слідом за українською, були створені й інші двомовні програми. А провінції Саскачеван і Манітоба взяли приклад з Альберти і започаткували подібні двомовні програми в своїй шкільній системі.

— Чи маєте Ви статистичні дані про кількість шкіл, охоплених цими програмами, в Альберті або в степових провінціях?

— В Альберті налічується 15 двомовних шкіл, у Манітобі є 13, а в Саскачевані — 1 школа.

— Програма «Нóва» — це передова методика вивчення української мови як другої мови. У чому полягає новаторство її творців? Чим відрізняється вона від традиційних методик вивчення іноземних мов?

— Ця методика відрізняється від традиційних підходів двома моментами. Насамперед, це є перша програма, яка вчить неукраїномовних дітей української мови. Донедавна не було жодних програм, котрі б вчили неукраїномовних дітей; всі підручники і всі програми були розраховані на дітей, для котрих українська мова була рідною мовою. Отож, «Нóва» — це перша програма, яка подає українську мову як іноземну.

Дотепер українські програми переважно зосереджувались на проблемі читання й писання дітей, котрі вже знали українську мову. На вищих рівнях підхід полягав у вивченні правил граматики й перекладу. Наша програма, базуючись на факті, що усна мова є підставою для засвоєння писання й читання, зосереджується на тому, щоб якнайбільш природнім способом засвоїти спершу певний словниковий запас, щоб учні володіли знанням усної мови як засобом для спілкування. І на тій підставі вони пізніше вчаться читати й писати, вже розуміючи слова та їхні значення. Наприклад, до цього часу, тому що українська мова є майже фонетичною мовою, дітей вчили читати фонетично, вони не розуміли змісту, але читали абсолютно плинно, тому що вони тільки відчитували букви. Тепер, якщо послухати декотрих учителів, то почуєш занепокоєння, що діти вже так плинно не читають, бо вони, якщо не розуміють якесь слово, зупиняються і хочуть дізнатись його значення. Перед тим вони читали, як папуги: «Моякнигадлячитанняірозмальовування...», а нині: «Я хочу... Я хочу їсти... Я хочу їсти — що?» І тоді вони зупиняються. Тепер слова мають для них конкретні значення.

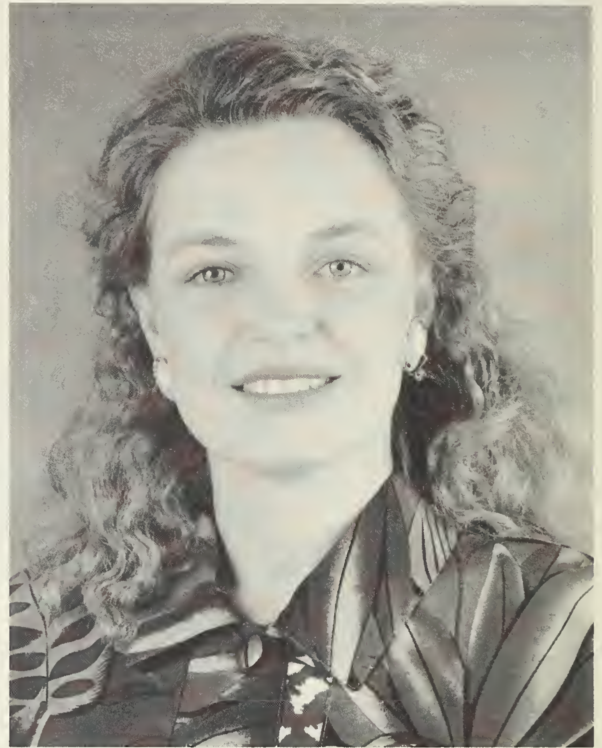

Маруся Петришин, директор Методичного кабінету української мови при Канадському інституті українських студій

Матеріяли програми «Нóва» підготовлені для того, щоб діти спершу вивчили ту лексику, котрою вони пізніше будуть послуговуватись при читанні й писанні. Теми, які розглядаються на уроках, взяті з життя дітей або є важливі для них: чи це відпочинок або шкільна праця, чи це переживання під час іспитів або переживання якоїсь дитини, котра скаржиться на інших чи дрочиться. Тематика має бути така, яка цікавить дітей, адже призначення мови є для того, щоб вони на прикладі конкретних життєвих ситуацій розкривали світ, а не для того, щоб вони тільки вчили мову задля мови. Тому ця двомовна програма також має на меті, щоб такий предмет, як «суспільні студії», вони вивчали в українській мові.

Матеріяли програми «Нова» складаються, насамперед, із серії «Діялоги», тексти до яких друкуються великими літерами та ілюструються багатьма малюнками. Кожен діялог базується на певній життєвій ситуації або зосереджується на якійсь одній темі. Ця серія є вирішальною у процесі засвоєння учнями відповідного словникового запасу. Тексти діялогів стають мовною основою для майбутнього читання й писання. До кожного діялогу-розділу додається 4-5 простих пісеньок, які підібрано так, щоб дитина краще засвоїла нові слова з діялогу. Ці пісні, видані у формі пісенника з текстами та записані на касетах, складають частину програми, що називається «Співанки-руханки». Для повторювання й кращого запам'ятовування дітьми нового лексикону, пропонується «Повтор-імітація» — спрощений текст, який зображує перебіг якоїсь події та її послідовність. Щоб привчити дітей до читання, пропонується серія книжечок, з короткими, але цікавими й багато ілюстрованими оповідками. Читаючи їх щодня у клясі, учні не тільки пізнають життя крізь описані та змальовані певні ситуації, але й занурюються у багатство мови. «Аркуші для вправ розвитку мовлення» складаються з трьох зшитків, з допомогою яких діти постійно повторюють лексикон з усіх частин програми «Но́ва»; відкривають для себе нові загальні поняття; розвивають захоплення літературою й опановують вміння підтримувати розмову одне з одним. Тут також подано в скороченій формі діялоги та повтор-імітації, котрі учні можуть розфарбувати, скласти у книжечки і показати вдома батькам. Для кращого засвоєння якоїсь певної теми, наприклад, «Страви» чи «Тварини», використовується ігровий підхід, коли до тієї чи іншої тематичної ілюстрації подаються словесні картки й ключ з відповідями. Ними учні послуговуються у частині програми «Настільні ігри». Цей же підхід застосовується у частині «Ребуси», що у формі настінних ребусів подає прості віршики до головної теми кожного розділу, котрими він звичайно починається. Шляхом щоденного повторювання — чи то читаючи, співаючи, чи то граючись або розв'язуючи ребуси — учні поступово опановують відповідний словниковий запас, краще пізнають життя, використовують набуті знання у практичних вправах та в розмовах одне з одним.

На допомогу вчителеві випущено довідник «Комплекс матеріялів до навчальних розділів», у якому викладається програма щоденних занять у клясі та подаються тексти віршиків, загадок й інших елементів, з допомогою яких вчитель спрямовує учнів на засвоєння відповідного словникового запасу, розвиває їхнє поняття та закріплює урок.

Д-р Оленка Білаш, автор програми «Но́ва»

«Вчительський довідник», який супроводжує кожен комплект матеріялів, в деталях розкриває викладачеві методику засвоєння української мови.

— Які інші програми двомовного навчання існують в Канаді? Чим відрізняється від них українська програма?

— Окрім української, в Альберті існують китайська, еврейська, німецька, польська й арабська програми. Спільне для всіх них є те, що половину шкільного дня навчання таких курсів, як, наприклад, фізичні вправи, мистецтво, музика, релігія і суспільні науки відбувається тією чи іншою мовою, а другу половину — англійською. Мені здається, що методика в інших мовах до певної міри розробляється на базі нашої програми. Зокрема, мені відомо, що д-р Оленка Білаш, котра розробила програму «Но́ва», була також і консультантом для інших мов. Існував проєкт перекладати цю програму на інші мови для публічної системи, але через брак фондів він залишився нездійсненим.

— Коли почалася розробка програми «Нова» і скільки часу пішло на це?

— Як я вже згадала попередньо, автором програми є д-р Оленка Білаш. Вона, залишивши Методичний кабінет при університеті, працювала певний час

вчителькою і консультантом, тому добре відчула потреби шкільництва. Це й призвело до того, що, співпрацюючи з різними вчителями з двомовної програми, вона сама склала першу версію програми. Кілька років вони випробовували її, освоювали різні методики (бо одночасно з цим Оленка Білаш вивчала методику викладання мови в університеті).

Взагалі, мені хотілося б сказати окреме слово про Оленку Білаш, бо ця людина заслуговує на визнання. Вона вже дорослою вивчила українську мову і присвятила себе повністю справі українського шкільництва. У 1989 р. Оленка успішно захистила докторат з педагогіки; від 1990 р. працювала професором в Калґарському університеті, а з минулого року — поруч з нами, в Альбертському університеті.

Пробний варіянт програми «Нова» був розроблений нею, якщо я не помиляюсь, вже в 1985 р. З цим вона звернулася до Міністерства освіти Альберти, яке погодилося відкупити програму і підготувати в пробному варіянті для використання у школах. У 1987 р. вже вийшов перший пробний комплект для першої кляси. Відтак видали матеріяли для другої кляси, тоді — для третьої, і пізніше — для четвертої, п'ятої і шостої кляси. У цілому, здається, перші пробні комплекти цієї програми були видані за три чи чотири роки. А вже в 1989 р. ми почали готувати матеріяли з першої кляси для видавництва. Ми взяли ті пробні матеріяли, знову їх переоформили, зредаґували, зробили компактну програму, і вже в 1991 р. почали виходити в світ перші матеріяли для першої кляси. Сьогодні, окрім цілого комплекту з першої кляси, три чверти матеріялів з другої кляси вже також видані.

— Цікаво знати, яким чином будуються фонди для втілення цього проєкту в життя?

— Може, треба спершу пояснити, що значні фонди виділяються урядом Альберти, бо завдяки їм розробляються ці матеріяли, а саме це, на мою думку, поглинає найбільші кошти. Хочу підкреслити, що багато в чому ми завдячуємо панові Іванові Соколовському, керівникові Програми двомовного навчання і спадщинних мов у Міністерстві освіти Альберти. Він, хоч і є українцем п'ятого покоління, котрий лише в дорослому віці вивчив українську мову як іноземну, вже протягом 15 років є одним з провідних діячів україномовного шкільництва. Розроблені й підготовлені матеріяли передаються міністерством нам для видавництва. Видання матеріялів коштує майже так само, як розробка. Для цього при Канадському інституті українських студій створено Фонд Клюбу українських професіоналістів і підприємців Едмонтона, з якого виділяється щороку десь 32 тисячі. Клюб українських професіоналістів і підприємців не тільки започаткував цей Фонд, але й виділяє нам прихід з продажу попередньої серії книжок, «Тут і Там», який допомагає оплачувати публікацію матеріялів «Но́ва». Останніми роками КІУС також побільшив свою частку для МКУМу. Провінція Манітоба допомогла фінансово у виданні деяких матеріялів для першої та другої кляси. Окрім цього, ми подаємося на підтримку до всіх існуючих урядових і приватних фундацій. У 1990 р. для видання програми першого року «Нова 1» канадський федеральний уряд дав 25 тис. долярів. Від Фундації ім. Т. Г. Шевченка ми одержали 25 тис. для публікації другого рівня «Но́ви». Постійно підтримує проєкт Канадська фундація українських студій. До кола наших меценатів належить і Товариство ім. єпископа Будки, котре допомагає в розвиткові програми «Но́ва» в Бразилії.

Розповім про це трохи докладніше. Коли впроваджували українську мову в державні школи Бразиліїї, то однією з передумов було те, що, насамперед, мусили бути підручники, а по-друге, що вчителі повинні були пройти вишкіл з питання методики викладання української мови. Для цього професор Кульчинський з Паранського університету приїхав до Альберти і домовився з д-ром Білаш та паном Соколовським провести інтенсивний курс для вчителів. У грудні 1990 р. вони поїхали в Бразилію, де провели десятиденний курс для вчителів української мови, котрий був частинно спонсорований університетом в Парані. Наступного літа Оленка повернулася, щоб перевірити процес впровадження програми в школі, а весною 1992 р. Товариство ім. єпископа Будки спонсорувало приїзд на стажування до Альберти Магдалини Лозової, котра працювала при Методичному кабінеті з Оленкою Білаш і пристосувала програму «Но́ва» для п'ятої й шостої кляси Бразилії, а ми допомогли видати пробний варіянт цієї програми.

— Трохи особисте питання. Коли Ви стали директором МКУМу і що спонукало Вас зайнятись цією роботою?

— Мене дуже цікавила ціла проблематика книжок для дітей, котрі вивчають українську мову. Я сама вивчала українську мову в Канаді, і мене дуже турбував підхід до цієї мови, непокоїла якість підготовлених підручників. Я не хотіла, щоб мої діти й інші пережили те саме, що я пережила. У той самий час мені стало відомо, що була вироблена нова методика й новий підхід. Я знаю, що в наших

обставинах дуже важко завершити публікацію чогонебудь, тому мені захотілось спробувати допомогти систематичному виданню цього матеріялу. Мені здається, що це є надзвичайно потрібним, а тому, що програма є така, я би сказала, велика й амбітна, то без доброго керівництва вона ніколи не вийде. Таким чином, я приступила до праці в Кабінеті: спочатку координатором, а вже з 1991 р. стала його директором.

— Отже, в першу чергу материнська турбота про своїх дітей, котрим Ви хотіли прищепити любов до українського слова та розуміння мови і спонукала Вас до дії, чи не так?

— Безперечно. Я дуже люблю українську мову. Мені здається, що вона є чудова мова і що її можна вивчати без насильства, без великих моральних потуг і повчань на зразок: «ми мусимо це вивчати, це є наш національний обов'язок» і т. п. Але ми повинні розкрити красу цієї мови та її привабливість, щоб люди вивчали її з бажанням і щоб вона збагачувала їхнє життя.

— Скажіть, будь ласка, за цей час, що Ви очолюєте МКУМ, що Ви вважаєте своїм досягненням і що було найбільшим випробуванням?

— Я вважаю, що найбільшим досягненням (хоч я ще не називаю його так, бо ми продовжуємо інтенсивно працювати) було видання першого комплекту. Це є дуже великий і коштовний проєкт, але ми змогли його частково здійснити і видати матеріяли в такому вигляді, що вони є зрозумілі для вчителів, зручні для використання у клясі і, водночас, мають поміркувану ціну. Головне, що ми стараємося робити, — це публікувати ці матеріяли у трошки більш поспішному темпі (безумовно, за нашими можливостями). Тепер один комплект виходить кожних два роки, але школярі не можуть очікувати два роки, щоб скінчити першу клясу; вони йдуть від першої — до другої, до третьої. Так що це є, я б сказала, дуже велика проблема, з якою ми тепер боремося. І будемо старатися знайти фонди, щоб мати змогу трохи побільшити штат і видавати ці матеріяли більш вчасно.

— Як ми всі знаємо, провінційний уряд Альберти пропонує скасування двомовних програм. Як Ви можете прокоментувати це?

— Щоб уточнити, скажу, що провінційний уряд не пропонує скасування програми, але скасування фінансової підтримки, яку він дає додатково для Шкільних рад, щоб втілювати ці програми. Ця сума складає 128 долярів на кожного учня. Очевидно, що це не є великі фонди. Вони не допоможуть заповнити бюджетну прірву уряду, але вони дуже важливі для підтвердження того, що двомовні програми є визнані нашим урядом і що ми маємо законне право на подальшу розробку та впровадження їх у шкільництво. Якщо ці фонди заберуть, то це означатиме, що родичі дітей мусять самі, зі своїх кишень, доплачувати до цієї програми. Але родичі й громада як така, разом з Методичним кабінетом української мови, сім разів множать суми, котрі дає уряд. Отож, кожного року приблизно мільйон долярів надходить від родичів і громади, що не тільки утримує цю програму, оплачує автобуси для дітей, видавництво шкільних матеріялів, закупку підручників, але й, в декотрих округах, — навіть оплачує роботу асистентів учителів. Мені здається, що це був би крок не на користь ані нашій громаді, ані провінції Альберта в цілому. Вже доведено життям і практикою, що ці програми дійсно можуть навчити дітей мови. І ми потребуємо не втинання фондів, а навпаки, покращення цих програм.

— Які пляни кабінету?

— Насамперед, видати цю цілу програму, закінчити всі матеріяли від першої до останньої кляси. Учителі чекають на них. І як доказ того, ми постійно отримуємо запити про те, коли вже вийде матеріял для наступної кляси. Відгук на цю програму є надзвичайно добрий. Майже щотижня або щодва тижні ми одержуємо лист, і не тільки з Канади, але й з різних частин світу: чи це з Риги (Латвія) або з Букарешта (Румунія), чи з Польщі, Австралії або Америки, де пишеться про цю програму, про захоплення вчителів нею, що вона дійсно є вдалою, і також, — що діти є дуже задоволені.

— А яким чином програма «Нова» попала до цих країн?

— Гадаю, завдяки одній з головних її властивостей — гнучкости, що дозволяє пристосувати її до будь-чиїх потреб. Хоча ми розпочали її спершу для двомовної програми в Альберті, від самого початку було зацікавлення (та й реальна допомога, як я вже згадувала попередньо) від двох інших степових провінцій. Матеріяли випробовувались в усіх трьох провінціях. Відтак ними зацікавилися Школи спадщинних мов (Рідні школи) в Онтаріо, провели кілька методичних нарад вчителів. Шкільна округа в Торонті взяла цю програму для використання. Хочу відзначити, що Рідні школи тепер все більше цікавляться цією програмою, доповнюють її своїми матеріялами. Програма створена таким чином, що дозволяє, залежно від потреб вчителя, додавання різних матеріялів і пристосування її до власних потреб. У Бразилії, наприклад, де навчання

розпочалось у п'ятій клясі державних шкіл (це не є двомовна програма, це тільки викладання української мови, здається, дві години на тиждень), ці матеріяли були придатні для того, щоб вибрати з них необхідне і створити «бразільську» програму. Нещодавно ми отримали запит і з Австралії. Нам відомо, що там Наталка Макогон зробила спеціяльну програму для третьої кляси Рідної школи, але тепер вже Шкільна рада Австралії зацікавилась програмою «Но́ва» і розглядає можливості для її використання в австралійських школах. У Польщі вона впроваджена в деяких школах; у Словаччині її розглядають у педагогічному інституті в Пряшеві. Використовується вона в кількох школах Англії, у Рідній школі в Парижі. У Ризі, де є англійсько-українсько-російсько-латвійська школа, за словами директора цієї школи Лідії Кравченко, з котрою ми досить реґулярно листуємось, ці матеріяли також досить успішні.

Що́ мене дуже зацікавило і чо́му я ніколи не могла повірити, — це те, що вчителі в Україні цікавляться нею. Ми не звертали свій погляд в Україну, бо це так, як приносити «coals to Newcastle», або щось на зразок того, що яйце вчить курку, але, справді, були вчителі з Тернополя, Івано-Франківська й Одеси, які відвідували школи в Торонті і висловили зацікавлення цією програмою, маючи на увазі використання її у навчанні української мови як другої мови. Мені здається, що вони можуть послуговуватись декотрим матеріялом, може, у старших клясах, але перші рівні програми, на мій погляд, їм непридатні, бо перехід з російської на українську мову проходить значно швидше й легше, ніж перехід з англійської на українську. Але що́, я думаю, їх зацікавило, — це сама методика, яку вони можуть використовувати для своїх потреб.

— Я гадаю, що намірами закінчити видавничу програму не обмежуються пляни Методичного кабінету української мови?

— Очевидно, що ні. Ми прагнемо продовжувати нашу співпрацю з різними установами в організації методичних семінарів для вчителів. Значення цих семінарів важко переоцінити. Вчителі, які беруть участь в них, покращують свої навики викладання другої мови як в загальному, так і в тому, що стосується викладання програми «Но́ва» зокрема. На сьогодні, такі семінари відбулись у Торонті (30 вчителів були присутніми в червні 1991 р. і 60 учителів — у серпні 1993 р.), у Вінніпезі (18 учителів у жовтні 1991 р. і 70 — у травні 1993 р.), у місті Сент Кетрінс (10 учителів) та в м. Парана (Бразілія), де було 48 людей. З огляду на те, що попит на подібні семінари зростає, ми б хотіли найближчим часом зорганізувати програму, яка готуватиме дипломованих інструкторів програми «Но́ва».

Як завжди трапляється з проєктами такого обсягу, окрім безпосередньої роботи над пляновими завданнями, необхідно також виділяти певний період часу для відшукування нових фондів. Щоб плідно працювати та втілювати в життя намічену програму, нам потрібно мати в розпорядженні додаткову до бюджету КІУСу річну суму в 75 тис. долярів. Це є зараз однією з невідкладних проблем, і тому ми покладаємо надії, що громада в цілому, установи й приватні особи індивідуально зголосяться стати спонсорами відповідного ресурсового матеріялу, і це буде їхнім внеском у цінну спадщину, котрою послуговуватимуться сьогоднішні й завтрашні учні.

Будьмо знайомі!

Лідія Нечепоренко

«...Вчителя слід вчити не «потоком», «загалом», колективно по 100 і більше осіб, але окремо кожного, малими групами».

«Мої враження від Канади та Альбертського університету дуже сильні. Країна справді є вільною, створює умови для розквіту всіх культур, дає рівні права для всіх націй та народностей і можливість кожному вивчати, крім державної, свою рідну мову, користуватись нею. Я плакала від радости, що в цьому, далекому від України місці, мої співвітчизники зберегли свою віру, мову, культуру, допомагають тепер вільній і самостійній моїй Батьківщині зміцнити своє становище, ввійти в цивілізований світ, інтеґруватись з ним на основі співробітництва, рівних прав.

Кандидатську дисертацію з дидактики я захистила ще у 1968 р., в Київському педагогічному інституті. З того часу досліджую різні аспекти виховання й навчання, а в останні 10—15 років — питання виховання самого вчителя. Я відкрила, що ніякі новації в галузі освіти не можуть втілитись у реальний навчально-виховний процес, якщо вчитель не має відповідної підготовки. Дуже важливим тут є особистісний елемент у постаті вихователя. Це завжди було помітним, а особливо зараз, коли повалено тоталітарний режим, подолано страшного монстра, який «стриг усіх під один гребінець» і виховував усіх, як одного: однаково.

Чим більше й глибше я вивчала питання сприймання, засвоєння знань, застосування їх в реальних обставинах життя, тим більше розуміла, що педагогіка не може давати поради взагалі, адресувати їх якомусь загалові. Педагогічна освіта вчителя має бути більш конкретною, а шлях опанування нею — індивідуально-особистісний. В ході підготовки до захисту докторської (яку, на основі тривалого дослідження про особливості формування особистости вчителя в університеті, я захистила у 1991 р.) й опісля я зрозуміла, що вчителя слід вчити не «потоком», «загалом», колективно по 100 і більше осіб, але окремо кожного, малими групами. Потрібні індивідуальні, диференційовані види занять, здатні забезпечити формування особистої педагогічної культури, і в такий спосіб сприяти розвиткові всіх природніх задатків, формуванню соціяльно-педагогічних і психолого-педагогічних аспектів бачення й відчуття у майбутніх педагогів їхнього професійного завдання.

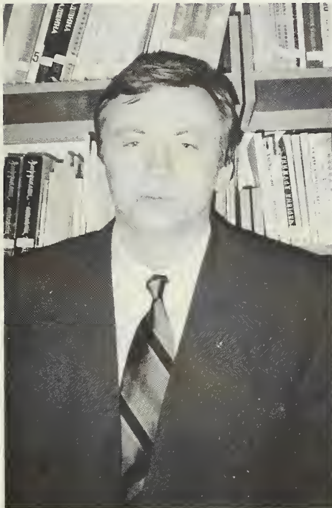
Ось так народилась моя книга «Педагогіка особистості». Моя впевненість у правоті концепції особистісного характеру педагогічного виховання учителя посилюється і розбудовою незалежної, самостійної України, пожвавленням пошуків нових підходів до навчання, публікацією раніше невідомих або заборонених книг чудових авторів, які стояли не на матеріялістичній методології.

Сутність моєї педагогіки полягає в тому, що вона дає реальні знання про людину (індивідуальність) як неповторну унікальну «са́мість», що сама по собі кожна окрема особистість є вищою цінністю, усвідомлення чого створює умови для пошуку адекватности самореалізації. Поруч з

іншими засобами вона передбачає також цілу систему педагогічних вправ з культури слова. Питання здоров'я, харчування, успіху людини в житті я теж досліджую педагогічними методами.

Знайомство з Відділом освіти Альбертського університету — відвідування лекцій провідних професорів, вивчення їхніх наукових робіт — підтверджує мою наукову концепцію. У наступному виданні «Педагогіки особистості» я сподіваюсь використати багаті матеріали, якими поділились зі мною канадські колеги. Це буде книга не тільки для вчителя, але й для всіх і про кожного».

Завідуюча катедрою педагогіки Харківського державного університету, професор Лідія Нечепоренко була нагороджена заохочувальною стипендією Вічного фонду ім. Петра та Іванни Стельмахів 1992—93 академічного року. Протягом трьох місяців вона перебувала в Едмонтоні, досліджуючи в Альбертському університеті питання підготовки канадських вчителів.

Віктор Кушнір

«Вже тепер я розумію, що ця поїздка була дуже важливою і корисною для мене».

Віктор Кушнір, директор київської філії акціонерного іноваційного банку «Укрінбанк-Інвест», був нагороджений стипендією Фундації розвитку України на 1992—93 академічний рік, яка уможливила йому приїзд в Канаду на три місяці, щоб вивчати канадську банківську систему, включно з практикою інтернаціональних операцій. Пан Кушнір прибув до Едмонтона в середині січня і відразу пірнув у вир своїх професійних зацікавлень: відвідував банки, зокрема Capital City Savings and Credit Union Limited, The Bank of Montreal, The Bank of Nova Scotia, The Hong Kong Bank of Canada, де переймав досвід канадських колег; мав зустрічі з багатьма діловими людьми та спеціялістами банківської справи, з якими обговорював можливості співпраці між Україною та Канадою. Під час його поїздки до Калґарі пан Кушнір відвідав Canadian Imperial Bank of Commerce (CIBC) та мав зустрічі у Клюбі українських професіоналістів та підприємців. При кінці лютого він поїхав у Британську Колюмбію, де продовжив низку ділових зустрічей. У Торонті, котре стало його останнім пунктом зупинки в Канаді, Віктор Кушнір ознайомився з роботою Royal Bank, стажувався протягом трьох тижнів в Українській кредитовій спілці і відпрацьовував проєкт угоди про встановлення кореспондентських відносин з Укрінбанком.

Пан Кушнір є членом київської філії Rotary International Club і став першим закордонним членом Клюбу українських професіоналістів і підприємців Едмонтона.

З Торонта пан Кушнір прислав лист на адресу КІУСу, в якому написав: «...Вже тепер я розумію, що ця поїздка була дуже важливою і корисною для мене. Тепер потрібно робити так, щоб від того було краще іншим. Дуже дякую Вам та колективу інституту за підтримку та довіру. Добрих Вам Великодніх Свят, спокою душі в тій важливій справі, яку Ви робите для України. Бережи Вас Бог! Хочу бачити Вас всіх на Україні.»

Дещо з новин...

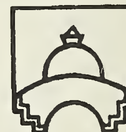
Дослідчий проєкт російсько-українських відносин

Програма вивчення сучасної України ім. Стасюків при Канадському інституті українських студій, очолювана д-ром Зеноном Когутом, зініціювала величезний як за обсягами, так і за значенням проєкт ґрунтовного дослідження російсько-українських відносин, починаючи від ранньомодерного до радянського періоду. Проєкт, розрахований на три роки, фінансується дотаціями американської урядової наукової фундації (National Endowment for the Humanities — NEH) та німецької Фундації ім. Гумбольта (разом приблизно 100 тисяч долярів). Партнери Програми ім. Стасюків у цьому — Кельнський (Німеччина) та Колюмбійський (США) університети. На засіданнях серії семінарів, що плянується влаштувати першого року в Кельні, а другого — в Нью-Йорку, передбачаються виступи більше 80-и науковців з ділянок російських та українських студій. Третій рік ознаменується публікацією найкращих доповідей у томі есе.

КІУС підтримує дослідження історії росіян в Україні

КІУС виділив дослідчу дотацію Олександрові Грушевському (Центр етнополітичних та реґіональних досліджень, Росія) для опрацювання проєкту «Росіяни в Україні. Конфлікт чи інтеґрація?». Цей проєкт здійснюється під егідою Програми вивчення сучасної України ім. Стасюків при КІУСі (директор — д-р Зенон Когут). У двох статтях, написаних молодим науковцем у рамках цього проєкту, розглядаються питання постання російської національної меншости в Україні, що складає приблизно 22 відсотки всього населення, та послідовні зміни в етнічному складі України. Статті підготовлено для монографії, яка має появитися друком у середині 1994 р.

До КІУСу завітали:

У квітні 1993 р. в КІУСі перебував директор Інституту історичних досліджень при Львівському університеті, кандидат історичних наук Ярослав Грицак. Нещодавне створення цього Інституту й існування його були уможливлені частково завдяки фінансовій допомозі Вічного фонду імени Петра та Іванни Стельмахів при КІУСі. Пропонуємо Вашій увазі інтерв'ю з паном Грицаком, яке відбулося 15 квітня 1993 р.

— Які були передумови для створення Інституту історичних досліджень в рамках Львівського університету? Які його головні завдання?

— На жаль, наша історична наука, як і наука взагалі, страждають від штивного поділу на академічну та навчальну, або вузову науки. Академічна наука не передбачає участи науковців у навчальному процесі, тоді як доценти і професори університетів мають настільки великі навантаження, що це, практично, виключає їх з наукового процесу. Унаслідок цього зникають умови для нормального розвитку науки; в першу чергу, нема умов для формування шкіл. Школи можуть формуватися тільки в університеті. І це є звичайна схема, яка функціонує у нормальному світі. Створення нашого інституту — це є, власне, спроба створити таку структуру, дізнатись, як ця структура впишеться у загальні рамки університету. Ось такі були передумови.

А щодо конкретних причин створення, чи то конкретних приводів до створення, — то ними стали перші контакти між західніми науковцями, західніми істориками (в першу чергу, — з Канадського інституту українських студій і Центру для дослідження Росії та Східньої Европи Мічіґанського університету) і професорами Львівського університету, ознайомлення з ситуацією, яка є на історичному факультеті. Ці зустрічі привели до однозначного висновку, що історичний факультет не готовий до таких контактів. Отже, треба було

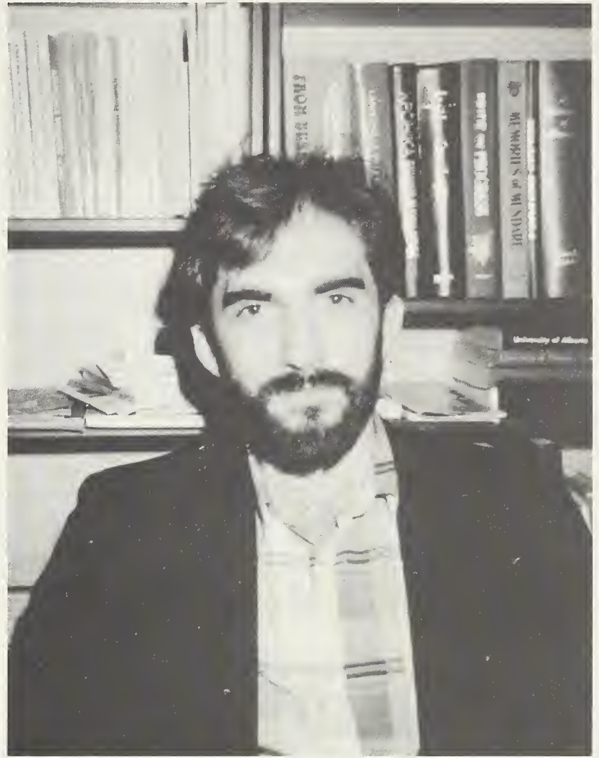
створити певну структуру, яка могла б, з одного боку, існувати в рамках університету, а з другого боку, — бути відкритою для робочих контактів з науковим світом на Заході. І останнє. Ідея про створення цього інституту була частиною програмного положення, чи виборчої програми нового ректора Івана Вакарчука. Він уважає, що створення таких інституцій приведе до змін структури суспільних наук в університеті, примусить катедри, факультети, інститути конкурувати між собою, приведе до покращення рівня наукового та викладацького процесу.

— Чи є вже якась подібна структура в Україні, з якою Ви могли б, припустимо, порівняти свій Інститут?

— Знаю, що подібні структури вже існують. Скажімо, в Київському університеті функціонує Інститут українознавства. Створений він був ще десь на початку чи в середині минулого року. Були спроби творити такі структури при нашому університеті й раніше, але це кінчалося тим, що окрім призначеного директора, котрий і становив собою весь інститут, більш нікого там не було. Тобто, інститут, як структура, не передбачав участи ще когось. Наша інституція — власне, перша справжня наукова інституція, тому що ми маємо певну кількість людей, працю яких оплачує університет. Але що́ є основне, — ми переходимо на інший спосіб самого функціонування, приблизно такий, який є тут, на Заході. Ми не чекаємо на допомогу державного університету, ми готуємо проєкти, виповнюємо подання на дотації і вишукуємо, таким чином, гроші на наше існування.

— Між іншим, про гроші. Що уможливлює існування Вашого Інституту?

— Все майно Інституту, включно з приміщенням, належить Львівському університетові. Львівський університет затруднює також трьох (включно зі мною) працівників цього інституту. Але ми маємо додаткові фінансування. І ці додаткові фінансування дозволили нам найняти ще чотирьох людей. Тобто, нас є семеро. Але кожен з цих чотирьох людей — це тільки, як вершок айсберга: він має гроші, він виконує певний проект і він наймає людей для виконання цього проекту. Тобто, ми є «very flexible», якщо можна так сказати, гнучкі. Нас профінансувало українське відділення Фонду Сороса — Фонд «Відродження», виділивши кошти на наші наукові проєкти, проведення наукових конференцій, поїздки й контакти з зарубіжними колеґами, формування англомовної бібліотеки й таке інше, але

Ярослав Грицак

робоче функціонування Інституту було б не можливе, якщо б ми не отримали реальну допомогу від Канадського інституту українських студій, а зокрема, — від Фонду ім. Петра та Іванни Стельмахів. Фонд був утворений з умовою, що після того, як Україна здобуде самостійність, його прибуток спрямовуватиметься на розвиток історичної науки у Львівському університеті. Оскільки ми були створені після 1991 року, очевидно, що й далі підходили під ці умови, і скажу, що цей фонд дуже помагає нам виживати. Ми не могли б собі уявити, щоб ми робили без нього, бо всі поточні наші справи, всі поточні видатки покриваються з цього фонду.

— Які головні проєкти Вашого інституту? Що плянується, а що вже було зроблено?

— Наш Інститут ще дуже молодий, ми існуємо приблизно 5 місяців, тому перше, чим ми займалися, — це виключно організацією самого Інституту, оформленням і заповненням описів-проєктів, на які ми мали одержати фінансування. У нас є декілька проєктів. Два проєкти — центральні, з точки зору наукової — найбільш важливі, тобто це проєкти, які пробують ввести нову методику досліджень, досі незнану, до історії України. Один, так званий, прозопографічний проєкт: дослідження соціяльного складу діячів національного відродження в Галичині

XIX ст. Це метода, яка здобула дуже широке поширення в усьому західньому світі і дає дуже цікаві результати до дослідження націоналізму як світового явища, але, на жаль, вона досі майже не була пристосована до України і, в тому числі, до Галичини. Другий проєкт — «Усна історія», «World History»: це збирання усних спогадів про свідків подій 1920—1950 рр. Крім цих наукових проєктів, ми маємо проєкти, які, скажімо, диктуються певною ситуацією, можна сказати, кон'юктурні, але в доброму сенсі цього слова. Ми маємо великий перекладацький проєкт: перекладаємо книжки з англійської на українську мову, переважно з історії й теорії націоналізму.

— Тобто, Ваш Інститут буде також займатися і видавничою справою?

— Абсолютно так.

— На якій матеріяльній базі буде здійснюватися видавництво?

— Ми прагнемо доводити всі наші видавничі проєкти до стадії комп'ютерного набору і набирати їх у себе. А дальше — це вже буде справа нашого полагодження з друкарнями, з видавництвами, шукання грошей і таке інше. Ми збираємося видавати свій річник, який буде присвячено переважно проблематиці нової історії України, в стислішому сенсі — історії Галичини XIX—XX ст. Крім того, ми плянуємо видавати окремі, неперіодичні видання, такі, які би могли послужити посібниками для викладання певних галузей на історичному факультеті, скажімо, підручник з усної історії. Тепер ми готуємо збірник статтей з історії греко-католицької церкви, перекладених англомовних статтей, які могли б послужити основою для читання спецкурсу історії цієї церкви у Львівському університеті. Ще один великий проєкт, над яким ми зараз працюємо спільно з іншими науковцями та педагогами Львова й Львівської області, — це підготовка підручників-посібників з історії України. Ми одержали спеціяльне замовлення з Міністерства освіти, і протягом трьох років в нашому інституті буде координуватися написання біля десяти підручників. Зокрема, до кінця 1993 р. ми повинні подати вже три посібники: це двотомний «Довідник з історії України», «Історія України в датах» і «Підручник з нової історії Европи» (модерний час). Окрім суто наукових і навіть педагогічних цілей, ми хочемо, щоб наш інститут створив певне середовище інтелектуальної думки, служив провокатором цієї думки. Ми зініціювали (і одержали на це фінансування від Фонду Сороса) проведення так званих Львівських засідань демократичного семінару. Це структура, яка виникла десь на межі 1988—1989 рр. і охоплює столиці всіх провідних европейських держав. Цей проєкт полягає в реґулярних зустрічах колишніх дисидентів, науковців, політиків, громадських діячів з метою більш теоретичного осмислення певних проблем перехідного періоду. Проєкт координується Новою школою для соціяльних досліджень («New School for Social Research») у Нью-Йорку, яка є дуже знана, власне, завдяки своїм соціологічним і культурологічним дослідженням. Функціонування цього семінару при нашому інституті дає нам змогу більш активно входити в науковий світ, не тільки піклуватися про саму науку, але й дбати про те, щоб ця наука мала якісь певні практичні і навіть громадсько-політичні наслідки.

— Наскільки мені відомо, Ваш Інститут випускає невеликий бюлетень новин...

— Так. Він називається «Вісник Інституту історичних досліджень Львівського університету». Чесно кажучи, ми взяли собі за зразок (це нас надихнуло) Ваше видання, «Вісник». Перше число появилося вже в березні цього року. Ми думаємо робити його реґулярним виданням, приблизно, квартальним, але, крім україномовного, маємо за свою амбіцію, за своє бажання видавати таке ж англомовне видання, але, очевидно, з меншою реґулярністю: раз на півроку або раз на рік.

— Якби читачі з Північної Америки захотіли отримати ці видання, то чи Ви могли б надіслати їх?

— Безперечно. Я думаю, що основна проблема —чисто технічного порядку: надійність нашої пошти. Якщо можна це налагодити, щоб вони вчасно надходили, то ми дуже раді були б, щоб Ваші читачі могли б отримувати наші матеріяли, могли б собі складати думку про те, що робиться у Львові і, можливо, це би давало якісь конкретні результати, будило б нові ідеї, дикусії. Ми були б дуже раді цьому.

Львівський державний університет ім. Івана Франка

ВІСНИК

Інституту історичних досліджень

Рік 1. Число 1.
Березень 1993 року

Якщо б Ви бажали отримувати бюлетень Інституту, то просимо звертатись на адресу:

Україна 290602 місто Львів-602
вул. Університетська, 1, кімната № 250
Інститут історичних досліджень ЛДУ
UKRAINE

Про нас пишуть

* «Нове періодичне видання КІУСу»: пресове повідомлення (ПП) у ж. «Нові дні», квітень1993, ст. 32.
* Г. Клід, «Encyclopedia of Ukraine» — на порозі виходу у світ»: г. «Український голос» (Вінніпеґ), 26 квітня 1993 р., ст. 3; 3 травня 1993, ст. 3, 8;

г. «Родослав» (Київ), квітень 1993 р., ч. 8;

г. «Новий шлях» (Торонто), 29 травня 1993 р., ч. 22, ст. 13 і 5 червня, ч. 23, ст. 13.

ж. «Військо України» (Київ), травень 1993, ч. 7, ст. 109-112.

* «Ukraine's ambassador in Edmonton», ПП у г. «Новий шлях» (Торонто), 22 травня 1993, ч. 21, (додаток «New Perspectives», March-April 1993, p. 1, 8).
* Д-р Б. Клід, «Левко Лук'яненко: «Свої погляди сформував під час солдатчини у Радянській армії...»: ж. «Військо України» (Київ), травень 1993, ч. 7, ст. 113-114.
* «New Position at Canadian Institute of Ukrainian Studies», ПП у ж. «Жіночий світ», червень 93, ч. 6, ст. 9.
* Г. Клід, «Альбертійський університет вручив почесний докторат Л. Лук'яненкові»: г. «Свобода», 7 серпня 1993 р., ст. 3;

«Альбертський університет вручив почесний докторат послові України в Канаді Левкові Лук'яненкові»: г. «Український голос» (Вінніпеґ), 9 серпня 1993, ст. 7;

«Його Екселенція Левко Лук'яненко», г. «Літературна Україна» (Київ), 26 серпня 1993 р., ч. 34, ст. 2;

«Альбертський університет вручив почесний докторат послові України в Канаді Левкові Лук'яненкові»: г. «Новий шлях» (Торонто), 4 вересня 1993, ч. 36, ст. 6;

«Lukianenko awarded honorary Doctor of Law degree by Alberta U.», The Ukrainian Weekly, September 5, 1993.

* «КІУС дякує всім, хто брав участь у здійсненні проєкту енциклопедії»: г. «Новий шлях» (Торонто), 11 вересня 1993, ст. 5.
* Проф. Л. Нечепоренко, «Мої друзі з Едмонтона»: г. «Харківський університет» (Харків), 28 вересня 1993, ст. 3.
* «Ukrainian Encyclopedia completed after 20 years», The Edmonton Journal, October 1, 1993.
* E. Struzik, «Ukraine encyclopedia complete», The Edmonton Journal, October 10, 1993.
* Dr. B. Klid, «Encyclopedia of Ukraine — a milestone in Ukrainian scholarship», Ukrainian News (Edmonton), October 1993.
* «Encyclopedia of Ukraine a towering accomplishment», Folio (U. of A., Edmonton), October 15, 1993.
* «Encyclopedia of Ukraine Completed», г. «Національна трибуна», 24 жовтня 1993 р., ч. 42, ст. 4.
* «Канадський інститут українознавчих студій (КІУС) підтримує дослідження «Росіяни в Україні. Конфлікт чи інтеґрація?»: ПП у г. «Новий шлях» (Торонто), 30 жовтня 1993, ч. 44, ст. 8.
* «CIUS grant support study of Russians in Ukraine», The Ukrainian Weekly, November 7, 1993.
* «Nova series geared to primary grades», The Ukrainian Weekly, December 12, 1993.
* М. Швед, «Промінь сонця в нашій шкільній програмі»: г. «Україна і світ», 22-28 грудня 1993, ст. 12.

* * *

З'явилися популярні статті, інтерв'ю та опубліковані листи співробітників КІУСу:

* Prof. F. Sysyn, «Ukraine in the International Area: Conference», CREES Newsletter, Stanford University, Spring-Summer 1993.
* Г. Клід, «Будьмо знайомі! Мері-Енн Джулія Королик, капітан канадської армії»: ж. «Військо України», червень 1993, ч. 8, ст. 41-51
* Г. Клід, «...Я гордий свідомості того, що — українець»: ж. «Україна», ч. 9 (липень) 1993, ст. 14-15.
* Г. Клід, «Едмонтон знайомиться з працями Михайла Біласа»: ж. «Нові дні», липень-серпень 93, ст. 24-25.
* Dr. B. Klid, «Tie aid to behavior», The Globe and Mail, August 11, 1993.
* Dr. B. Klid, «Nationalism has many meanings», The Edmonton Journal, August 28, 1993.
* Dr. F. Sysyn, «West ignores Ukraine crisis», The Edmonton Journal, November 22, 1993.
* Dr. B. Klid, «Russian transformation is far from a done deal», The Edmonton Journal, December 29, 1993.
* Dr. A. Hornjatkevyc, «Dnipro Reflects», ACUA VITAE, December 93.

З усіх питань встановлення іменних фондів або пожертв на українознавчі дослідження просимо звертатися до директора Канадського інституту українських студій на адресу:

Director, Canadian Institute of Ukrainian Studies
352 Athabasca Hall
University of Alberta, Edmonton, AB
CANADA T6G 2E8

Нові випуски «Журналу українознавчих студій»

З'явився подвійний випуск «Журналу українознавчих студій» (том 16, число 1-2) за літо-зиму 1991 р., присвячений міжвоєнному періодові історії українців у Канаді. Випуск організований і редаґований співробітницею КІУСу, д-ром Франсес Свиріпою, яка очолює нещодавно створену Програму канадсько-українських досліджень при КІУСі. Таким чином Канадський інститут українських студій відзначив століття українського поселення на канадських землях, і, одночасно, представив науковому світові та прихильникам нову ділянку досліджень, які розвиваються в Інституті.

Усі статті, опубліковані у випускові, так чи інакше відносяться до міжвоєнних років. Деякі — як, наприклад, аналіза схеми української еміґрації С. Ціпка, розвідка про канадську імміґраційну політику М. Ґулки-Тєчка та дослідження українсько-канадського театрального життя Я. Балана — мають ту спільну основу, що вони охоплюють початкові роки історії імміґрантів-першопоселенців. Інші — як дискусія Б. Небеся про перший україномовний ігровий фільм у Канаді, профіль українсько-канадських добровольців в еспанській громадянській війні М. Момрика та погляд К. Соколика на ролю спорту в житті українських канадців — відносяться до новішого етапу. Замальовка В. Буяника кар'єри канадського славіста К. Андрусишина, більш глибока аналіза О. Ґеруса ролі, яку відігравав о. С. Савчук у формуванні греко-православної церкви, та стаття А. Кручки-Ґлинн про суспільно-соціяльне тло публікації роману В. Лисенко «Люди в кожухах» — носять біографічний характер. А. Речинська аналізує проблему польсько-українських стосунків, а Ґ. Робінсон — злочинність українців у Канаді. Опис архівних джерел в Україні Л. Лещенка демонструє нові можливості для дослідників історії українців у Канаді.

Наступний випуск «Журналу українознавчих студій», том 17 за літо і зиму 1992 р. (також подвійний), за редакцією аспіранта Альбертського університету Д. Беднарського, докторів Ф. Сисина та З. Когута вийде з друку на початку 1994 р. Цей випуск, присвячений Україні ХУ—ХУІІ ст., включає, серед інших, дискусійні виступи на панелі з питань стосунків білорусів, українців та росіян, яка була спонсорована Центром дослідження історії України ім. П. Яцика і відбулася 26 липня 1990 р. в рамках Четвертого світового конґресу з рядянських та східньоевропейських студій (м. Геррогейт, Англія). Дванадцять статтей, які складають черговий спеціяльний випуск журналу, охоплюють цілий спектр тем та наукових проблем з ранньомодерного періоду, утворюючи багатогранне тло стосунків трьох слов'янських народів та естетичне підґрунтя становлення української культури. Наприклад, З. Когут (Канада) досліджує проблеми політичних відносин трьох країн, тоді як Я. Ісаєвич (Україна) — культурні взаємозв'язки. Берестейська унія розглядається М. Дмітрієвим (Росія) у контексті Контрреформації, тоді як Ф. Сисин (Канада) розгортає панораму Хмельниччини та народнотворчих процесів в Україні. А. Міроновіч (Польща) подає історію православ'я на Підляшші від середини ХУІ до ХУІІ ст., а І. Ворончук (Україна) досліджує соціяльно-економічне становище селян Волині в першій половині ХУІІ ст. Аналіза Д. Фрика (США) про культурні протиріччя церковних діячів Л. Зізанія і М. Смотрицького перегукується з дослідженням Д. Беднарського (Канада) про церковного діяча Дмитра Туптала. І. Шевченко (США) дискутує про полемічну літературу ХУІ—ХУІІ ст.; Н. Пилип'юк (Канада) аналізує педагогічне значення поетичної метафори ХУІІ ст.; П. Роланд (Канада) прослідкує долю літературного твору відомого церковного діяча Л. Барановича «*Truby sloves propovědnyx*». Українська ікона Покрови розглядається С. Плохієм (Канада) у контексті ранньомодерної політичної ідеології. Ще одна стаття — це переклад з єврейської мови праці покійного Ш. Еттінґера (Ізраель) про леґальний і соціяльний статус євреїв на Україні від ХУ до ХУІІ ст.

Передплата на «Журнал українознавчих студій» включає канадський податок GST і складає $16.50 для індивідуальних замовників та $21.50 для установ і бібліотек у Канаді. Поза межами Канади передплатна ціна — в долярах США, відповідно $15.00 та $20.00. Замовлення просимо надсилати на адресу Канадського інституту українських студій (чеки слід виписувати на «Journal of Ukrainian Studies»):

Canadian Institute of Ukrainian Studies
352 Athabasca Hall, University of Alberta
Edmonton, Alberta
Canada T6G 2E8